

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Прохорова Алла

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, аспірант

Науковий керівник: д. і. н., проф. Дьомін О. Б.

Битва при Дре в контексті англо-французьких протестантських зв'язків

В статті досліджуються дипломатичні взаємовідносини між англійським королівством та гугенотами у період англо-французької війни 1562-1564 рр. та їх вплив на зовнішню політику Англії і Франції.

***Ключові слова:** Зовнішня політика, Като-Камбрезійський договір, англо-французькі відносини, битва при Дре.*

У міжнародній політиці Англії та Франції кінця 50 – початку 60-х рр. XVI ст. все більшу роль стали відігравати конфесійні проблеми, які вийшли на перший план у суспільному житті. Пропонована стаття приділяє увагу відносинам між гугенотами Франції та Англією в період першої релігійної війни на французьких землях.

В першу чергу, найважливішою проблемою, що виникла у перші роки правління Єлизавети була легітимізація її королівського титулу та забезпечення національної безпеки [1, с. 119]. Марія Стюарт, онука Генріха VIII, оголосила про претензії на престол Англії, сподіваючись на реалізацію своїх прав. Гізи, які встановили контроль над урядом у Франції, відкрито заявили, що будуть добиватися англійського престолу для своєї племінниці [2, с. 37].

Іншим, не менш вагомим питанням була втрата останньої англійської території у Франції – порту Кале. Франція контролювала всю північну берегову лінію і становила серйозну загрозу для Англії. У дипломатичному листуванні раз у раз виникали скарги про заворушення в Нормандії між англійцями та французами на ґрунті релігії [4, №236].

Політична нестабільність у Франції на початку 1562 р. стала однією з передумов залучення Англії у французькі справи. Початок гугенотських війн зменшив тиск Франції на Англію. Англійські політики намагалися повернути на свою користь виступи гугенотів у Франції.

В оточенні королеви були прибічники та противники прямої англійської інтервенції. Проти виступали католицькі лорди та У. Сесіль. Він вважав слушним надання принцу Конде опосередкованої допомоги через фінансування найманих німецьких військ [4, №367].

Для Англії було важливо, щоб принц Конде «був на коні». Повалення або поразка принца загрожували наслідками для Англії. Радники вважали – якщо принц Конде програє, корона Франції буде повністю в руках Гізів [4, №337]. Королева коливалась, і рішення про посилення експедиції до Франції декілька разів викладалось.

Англійські війська все ж вступили у Францію, коли від Конде поступила пропозиція, яка передбачала передачу міста Гавр в обмін на Кале. На початку вересня 1562 р. у Хемтон-Корті було підписано договір між королевою Єлизаветою, принцом Конде та Лігою Реформ про надання французьким гугенотам військової допомоги [8, р. 118]. Принцу Конде були обіцяні англійські війська і кредит в 140 000 крон. Англія могла повернути себе Кале, Дьеп та Гавр, або навіть усі три міста.

Серед командуючих армією протестантів стався розкол. Конде бажав повернутися в Париж, який на цей час обходився без своїх гарнізонів, Коліньї хотів йти у Нормандію в надії з'єднатися з англійцями в Гаврі, та спробувати знов оволодіти Руаном та Дьепом [7, р. 98].

Герцог Гіз змінив плани (він сподівався вирушити проти англійців в Гавр), коли зрозумів, що принц Конде залишає Орлеан і йде на Париж. За словами Ла Нуйе, принц мав намір тільки налякати жителів, щоб зчинити тиск на уряд [6, р. 654-655]. Гіз розгорнув свою армію, щоб повернутися на допомогу столиці, але виникли труднощі: вдарили морози, дні стали короткими, по дорогах важко було йти [4, №1078]. Стан королівської армії було поганим; солдати були розсіяні і дезорганізовані. Більш того, всюди вирувала чума. Катерина Медічі і Гіз послали брата маршала Бріссака в протестантський табір поблизу Етампа, щоб врегулювати конфлікт [9, р. 171].

Хоча, за свідченнями послів Англії, у гугенотів Франції зростало бажання примиритись з королівською владою [4, №1095, 1098], Конде відмовився від пропозиції і попрямував в сторону Парижа. Єдина перевага, яку принц отримав, полягала в тому, що він зміг наблизити свої сили до міста. Тепер, він або повинен був битися з малою надією на перемогу, не кажучи вже про взяття Парижа, або погодитися на умови свого ворога [4, №1183, 1238]. Армії Конде не вистачало коштів, а Єлизавета не поспішала з виплатами. До цього часу у принца було ледь 7000 чоловік, в той час як у його супротивників було 15 000 [4, № 1195]. Конде відступив до Шартру, переслідуваний на відстані близько п'яти ліг герцогом Гізом та зупинився біля Монфора недалеко від Евре [4, № 1276, 1278]. Королівська армія нараховуючи 14000 – 16000 піхоти, 2000 кавалерії та 20 гармат, перейшла річку Евре біля міста Дре і змусила армію принца Конде прийняти бій. Зіткнення почалося не відразу. Кілька годин дві армії стояли і дивилися один на одного нічого не роблячи. За словами Ла Нуе, це сталося через те, що протягом двох сторіч дві французькі армії вперше зіткнулися одна з одною, і у кожного були друзі і брати з іншого боку, і вони боялися почати те, що, без сумніву, стане першим актом у великій трагедії [6, р. 654-655].

Принц Конде, примушений проти своєї волі до бою, спішно будував свою армію у бойовий порядок. Бій тривав п'ять годин, але проти звичаю, йому не передувало бій стрілецьких ланцюгів. Принц Конде і Коліньї не зуміли правильно використовувати ні свою піхоту, ні свою артилерію, вони вивели свою кавалерію з-під прикриття піхоти, тому кожен рід військ, позбавлений підтримки інших сил, бився окремо. Герцог Гіз, навпаки, розмістив свої

знаряддя і свої війська таким чином, щоб відбити у ворога бажання атакувати його позиції. Він очікував вирішального моменту для удару по вже розладнаному ворогові, він збільшив свої сили за рахунок взаємодії родів військ, і в результаті перемога дісталася стороні, що володіла великими військовими талантами [10, р. 454].

В ході баталії був убитий маршал Сент-Андре, також був тяжко поранений англійський посол. Втрати протестантів включали в себе близько 800 дворян і майже 6 000 піхоти. Втрати королівської армії становили близько 2000 чоловік. За оцінками учасників це була одна з найбільш кровопролитних битв того періоду. Амбруаз Паре, хірург, посланий з Парижу до поранених, описав це, як «він бачив землю завдовжки з лігу, повністю покриту трупами» [3, р. 324].

У цьому зіткненні католиками був захоплений принц Конде, а маршал Монморансі – протестантською партією. Програш битви був для гугенотів катастрофою, тому що він зірвав зусилля Коліньї для возз'єднання з англійцями в Гаврі і змусив його повернутися в Орлеан.

Французькі протестанти потребували грошей, а війська Коліньї мали заборгованість із зарплати, (піхота останніх три місяці обходилася без заробітної плати). Передбачливе зволікання і скупа політика Єлизавети Англійської в кінці кінців була фатальною для цілей Коліньї. Становище людей було край важким, Франція потерпала у грабунках, а Іспанія все більше втручалась у французькі справи. На весні 1663 р. був підписаний Амбуазький мир між гугенотами та католиками Франції.

Об'єднання католицьких та гугенотських сил ознаменувалося тим, що старі домовленості між Англією та французькими гугенотами втратили силу, французи на ніяке повернення Кале вже не погоджувались. Тим самим неоднозначна поразка армії принца Конде при Дре ні до чого не призвела.

Література

1. **Дьомін О. Б.** Біля витоків англійського атлантизму. Зовнішня політика Англії кінця 50 – кінця 80-х років XVI ст. [Текст] / О.Б. Дьомін// Історія Англії/ – Одеса, 2001. – 360 с.
2. **Петросьян А. А.** Эдинбургский договор 1560 г. // Англия в эпоху абсолютизма.-М.,1984.
3. **Ambroise Paré**, Oeuvres completes /Reprint of 1840-41 edition/. – Geneva, 1970. – Vol.3. – 724 p.
4. **Calendar of State Papers.** Foreign Series of reign of Elizabeth. [Text] // Diplomatic correspondence of reign of Elizabeth in 1562 / ed. Joseph Stevenson /. – V.5 – London: Longman. Green, Longman & Roberts, 1867. – 673 p.
5. **Calendar of State Papers** and Manuscripts, Relating to English Affairs: Existing in the Archives and Collections of Venice, and in Other Libraries of Northern Italy [Text] // Diplomatic correspondence in 1559 to 1580 // ed. Rawdon Brown and G Cavendish Bentinck /. – V.7 – London: Longman. Green, Longman & Roberts, 1890. – 732 p.

6. **Discours politiques** et militaires du seigneur de La Noue , Nouvellement recueillis et mis en lumiere. – Geneve: François Forest, 1587. – 710 p.
7. **Knecht R. J.** The French Civil Wars, 1562-1598 [Текст] / Knecht R.J// The French Civil Wars/ – N.Y. – Routledge, 2014. – 356 p.
8. **Neale J. E.** Queen Elizabeth I. – Chicago Review Press, 2014. – 446 p.;
9. **Sutherland N. M.** Princes, Politics and Religion, 1547 – 1589. – Bloomsbury Academic, 1984. – 258p.
10. **Thompson J. W.** The Wars of Religion in France 1559 – 1576 The Huguenots, Catherine de Medici and Philip II. – Chicago, 1909.

Prokhorova A. The battle of Dreux in the context of the Anglo-French Protestant ties

The article is dedicated to the diplomatic relationships between the British Kingdom and the Huguenots during the Anglo-French War of 1562-1564 and their influence on the foreign policy of England and France.

Keywords: Foreign Policy, Cateau-Cambresis treatment, Anglo-French relations, Battle of Dreux.

Циватий Вячеслав
Інститут історії всесвітньої історії НАН України

**Європейська зовнішня політика і міжнародні відносини
добу раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.):
трансформаційний та інституціональний дискурси**

У статті проаналізовано основні напрями зовнішньої політики та особливості формування моделей дипломатії Франції, Італії та Іспанії у добу раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.). Особливу увагу приділено інституціональному розвитку, здобуткам, проблемам і перспективам французької, італійської та іспанської дипломатичних служб у контексті загальноєвропейського розвитку досліджуваного періоду. Увага акцентується на національних особливостях дипломатії та зовнішній політиці Іспанії, Італії та Франції, які мають багатовікові історичні традиції та етапи інституційного розвитку.

Ключові слова: зовнішня політика, дипломатія, інституціоналізація, дипломатична служба, модель дипломатії, ранній Новий час (XVI-XVIII ст.), Іспанія, Італія, Франція.

У добу трансформаційних змін системи міжнародних відносин в Європі – добу раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.) – відбувається об'єктивно обумовлений процес інституціонального оформлення політико-дипломатичних систем, зовнішньої політики та органів зовнішніх зносин держав Європи, а також зростає значення політичної та дипломатичної комунікації в міждержавному та інституціональному співробітництві. Початкові форми